

Stanisław Pamuła

20-lecie pontyfikatu Jana Pawła II w polskiej prasie codziennej

Prace Naukowe. Filologia Polska. Historia i Teoria Literatury 7, 133-141

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stanisław PAMUŁA

20-lecie pontyfikatu Jana Pawła II w polskiej prasie codziennej

16 października 1998 r. stanowi ważny dzień w życiu papieża Jana Pawła II, Kościoła w świecie, jak i rodaków Wojtyły. Tego dnia upływają dwie dekady od jego wyboru na stanowisko następcy św. Piotra. Dzień ten w polskiej prasie był specyficznie widziany, wszak obecna wolność w publikowaniu wiadomości na temat Ojca św. jakże inaczej jest percypowana w stosunku do okresu w chwili jego wyboru, tj. 16 października 1978 r. Inna sytuacja polityczna, społeczna, ekonomiczna i religijna w aktualnej Polsce, zaciążyły na promulgacji przekonań, odczuć, wartości, osobistych refleksji i ich sposobie prezentacji w polskiej prasie.

Z prasy codziennej, typowej dla polskiej rzeczywistości, praca niniejsza obejmie następujące dzienniki: „Gazetę Wyborczą”, „Życie” i „Życie Częstochowy”. Dwa pierwsze dzienniki posiadają charakter ogólnopolski, podczas gdy trzeci charakteryzuje się zasięgiem lokalnym, mianowicie wiąże się z byłym województwem częstochowskim. O ile dwa pierwsze dzienniki obejmują w miarę szerokie polskie gremium czytelników, o tyle trzeci z omawianych dzienników koncentruje się na lokalnym odbiorcy, pośrednio związanym z Jasną Górą. Można powiedzieć, iż jest to interesujące zagadnienie, jak postrzegają trzy dzienniki sprawę 20-lecia pontyfikatu i to w skali ogólnopolskiej, jak i w skali byłego województwa, tym razem przynajmniej przestrzennie powiązanego z Jasną Górą.

Prezentowane tutaj analizy zmierną najpierw do ukazania charakterystyki formalnej podjętego materiału, następnie dokona się precyzji zasadniczych spraw prowadzonych przez wspomniane dzienniki. Będzie to opis wyboru Wojtyły, jego opcja na rzecz praw człowieka i obowiązki wobec ojczyzny. Sprawom tym poświęci się więcej uwagi, w zależności od wielkości percepcji tych zagadnień, przez poszczególne dzienniki.

1. Charakterystyka formalna materiału prasowego

„Gazeta Wyborcza” jest pismem powstałym 8 maja 1989 r., a więc bardzo ściśle powiązanym z przemianami społeczno-politycznymi, zachodzącymi w Polsce po okresie

realnego socjalizmu. Jego redaktorem od samego początku pozostaje Adam Michnik. „Gazeta Wyborcza” traktowana jest jako pismo niezależne, informacyjno-polityczne, poruszające poważne sprawy społeczne. Nakład w okresie powiązany z 20-leciem Jana Pawła II wynosił 600 tys. do 685 tys. egzemplarzy¹.

Dziennik „Życie” rozpoczął swe istnienie we wrześniu 1996 r. jako dzieło redaktora Tomasza Wołka. Pismo ma charakter prawicowy, dlatego szczególne miejsce w nim zajmują sprawy religijne. W omawianym okresie posiadało 118 tys. do 152 tys. nakładu².

Wreszcie dziennik lokalny „Życie Częstochowy” swymi początkami sięga dnia aż 23 grudnia 1947 r. Aktualnym redaktorem jest Jolanta Mielczarek. Dziennik ten jest traktowany jako pismo lokalne o charakterze informacyjnym. Wychodzi w nakładzie od 7.500 do 10.500 egzemplarzy³.

Wszystkie trzy omawiane dzienniki zainteresowały się osobą i działalnością Jana Pawła II z racji jego 20. rocznicy pontyfikatu. Zasadniczo dzienniki ogólnopolskie przysłużyły się temu celowi datą publikacji odpowiednich wypowiedzi prasowych: 16, 17 – 18 i 19 października, podczas gdy dziennik częstochowski wykorzystał już datę 15 października i daty po 19 października, z tym że były to tylko anonsy, a nie pogłębione wypowiedzi prasowe.

Zebrane ślady dziennikarskiej działalności prowadzają się zasadniczo do dwu użytych środków wyrazu, są to wypowiedzi słowne i użyte fotografie. Szczegółowy ich rozkład dostarcza poniższa tabela.

Tab. 1. Prezentacja 20 rocznicy wyboru Jana Pawła II w dziennikach prasowych

Nazwa dziennika	Wypowiedź słowna		Fotografia		Razem	
	l.	%	l.	%	l.	%
„Gazeta Wyborcza”	16	25.0	48	75.0	64	100.0
„Życie”	34	63.0	20	37.0	54	100.0
„Życie Częstochowy”	5	55.5	4	44.5	9	100.0

Najwięcej obu środków wyrazu zastosowała „Gazeta Wyborcza”, która użyła 64 jednostek, w tym 3/4 są to jednostki obrazkowe (najczęściej fotografie), podczas gdy wypowiedzi słowne zajęły 1/4 poddanych analizie jednostek. Kolejny dziennik „Życie” w sumie stosował o 10 jednostek mniej niż „Gazeta Wyborcza”, jednak dominują wypowiedzi słowne, których jest blisko 2/3, a tylko 1/3 to jednostki obrazkowe. Można więc powiedzieć, że z dwu ogólnopolskich tygodników pierwszy wykorzystuje raczej elementy obrazkowe, podczas gdy drugi elementy opisowe. Trzeci z omawianych dzienników zastosował tylko 9 omawianych jednostek, z tym pierwszych 5 i drugich 4. Fakt ten pozwala zauważyć, że na tym etapie analiz „Życie Częstochowy” nie było zbyt zainteresowane osobą i działalnością Jana Pawła II w 20. rocznicę jego wyboru. Jest to jednak ocena z punktu widzenia kwantytatywnego, późniejsze analizy, merytoryczne, pozwolą na pełną ocenę działalności pisma w stosunku do papieża.

Zebrany materiał analityczny z omawianego okresu dotyczył osoby Jana Pawła II. Problematykę, która najczęściej się pojawia, dostarcza poniższa tabela.

¹ „Gazeta Wyborcza”, *Katalog mediów polskich 1997*, Kraków 1997, s. 2.

² „Życie”, tamże, s. 3.

³ „Życie Częstochowy”, tamże.

Tab. 2. Wątki myślowe dotyczące 20 rocznicy Jana Pawła II w dziennikach prasowych

Wyszczególnienie	„Gazeta Wyborcza”		„Życie”		„Życie Częstochowy”	
	l.	%	l.	%	l.	%
Wybór papieża	13	50.0	14	35.9	2	28.7
Prawa człowieka	9	34.6	18	46.2	2	28.7
Ojczyzna	4	15.4	7	17.9	3	42.6
Razem	26	100.0	39	100.0	7	100.0

Podczas lektury prasy wszystkich trzech dzienników, w zakresie 20. rocznicy wyboru Wojtyły na papieża, najczęściej pojawiają się trzy wątki myślowe, których zestaw prezentuje powyższa tabela. Z punktu widzenia kwantytatywnego najczęściej opisów będących śladem treści papieskich, zawierają dzienniki ogólnopolskie, podczas gdy tylko śladowo odwołuje się do nich dziennik lokalny „Życie Częstochowy” (jedynie 7 jednostek analizy). Połowę wypowiedzi tym zagadnieniom poświęcił pierwszy z dzienników, dzięki refleksji odnoszącej się do wyboru Wojtyły, a następnie głoszonemu przez niego prawom człowieka (34.6 %). Dziennik „Życie”, nie rezygnując z aluzji do wyboru papieża, kładł nacisk przede wszystkim na sprawę obecności i przysługujących człowiekowi praw. Oba dzienniki ogólnopolskie wspominają na podobnym poziomie sprawę ojczyzny w kontekście funkcji, które pełni Wojtyła (15.4 % i 17.9 %).

2. Wybór Wojtyły na papieża

Tak jak wspomniano wcześniej, wybór Wojtyły na papieża, najbardziej znalazł oddźwięk w dzienniku „Gazeta Wyborcza”, wszak stanowi to efekt nie tylko wypowiedzi prasowych jako takich, ale także zamieszczonych replik artykułów gazet polskich, wychodzących w dniu owego wyboru. Redaktor dziennika w tytule swego artykułu odwołuje się do tamtego dnia, gdy pisze: „Pamiętam wieczór sprzed 20 lat. Miałem poczucie, że Polska stanęła w obliczu cudu. Stało się coś nieprawdopodobnego. Wybór kardynała Karola Wojtyły na papieża zmienił Polskę i świat już w pierwszej sekundzie...”⁴. Akcent wyboru pojawia się także w artykule zamieszczonym na człowej stronie, który podejmuje sprawę nowej encykliki wydanej przez papieża zatytułowanej *Fides et ratio*. Autor artykułu przywołuje także zdjęcie sprzed 20 lat, mianowicie pojawienie się nowego papieża po wyborze. Zdjęcie podpisane jest słowami: „16 października 1978 roku. Polski kardynał Karol Wojtyła jako nowy papież ukazuje się tysiącom wiernych zgromadzonych na placu św. Piotra”⁵.

Akcentowanie wątku wyboru nowego papieża znalazło interesujące przywołanie poprzez dostarczenie fotomontażu polskich gazet z 16 października 1978 r., które poczyniły uwagi o wyborze Wojtyły. Należy do nich 8 tytułów prasowych, które zostały zamieszczone w magazynie „Gazety Wyborczej”. Aczkolwiek jest to efekt natury redakcyjnej, to jednak stanowi interesujący materiał o stosunku byłej prasy do faktu wyboru, wskazuje na wnikliwość redakcji, a dotyczy ona pierwszych reakcji polskiego

⁴ A. Michnik, *Tamten dzień*, „Gazeta Wyborcza” 1998, nr 243, s. 1.

⁵ M. Lizut, *Wiara i rozum*, tamże.

ządu po wyborze papieża. Co więcej, zamieszczony fotomontaż jest tak alokowany, iż dostarcza tekst każdego z 8 tytułów, który dzisiaj łatwo można przeczytać i uchwycić klimat stosunku do Wojtyły i Kościoła w polskiej prasie w chwili wyboru.

Ten unikalny zabieg „Gazety Wyborczej” doskonale oddaje klimat formalny panujący w polskiej prasie w roku wyboru papieża. Tylko w dwu gazetach informacja o wyborze łączy się z tym samym zdjęciem kardynała Wojtyły. Jest to „Gazeta Południowa” będąca organem PZPR, stąd w tytule posiadał motto „Proletariusze wszystkich krajów łączcie się!” Była ona dziennikiem rozprowadzonym szczególnie na terenach południowych PRL w Krakowie, Nowym Sączu i Tarnowie. Artykuł usytuowany w prawym górnym rogu nosi rozbudowany, informujący i stwierdzający tytuł: „Arcybiskup metropolita krakowski kardynał Karol Wojtyła został wybrany papieżem i przybrał imię Jana Pawła II”. Artykuł został przeniesiony na drugą stronę, podejmując biografię krakowskiego metropolity. Niewątpliwie jest to pewien akcent bardziej formalny, niemniej jednak eksponujący fakt wyboru 264 papieża w osobie kardynała Karola Wojtyły.

Podobnie wypowiedź prasową prezentuje wychodzący od 16 lutego 1945 r. „Głos Wielkopolski”. Obok części informacyjnej zamieszczonej w dwu kolumnach, podobnej do „Gazety Południowej”, zawiera także *Wypowiedź rzecznika rządu PRL*. Włodzimierz Janiurek przekazuje, iż jest to wydarzenie ważne dla Kościoła w Polsce i dla katolików. Szczególnego znaczenia tej nominacji Polaka nadaje fakt, iż „wybór dotyczy współrodaka narodu, który przeszedł przez piekło wojny, dokonał głębokich przeobrażeń w swojej Ojczyźnie i idzie drogą wszechstronnego rozwoju, co jest powszechnie dostrzegane. Polacy niezwykle cenią wszystko, co służy pokojowi i sprzyja międzynarodowej współpracy między narodami”⁶.

Obok wspomnianych dwu tytułów prasowych były jeszcze następne, by wspomnieć kolejno takie, jak: „Dziennik Polski”, „Gazeta Zachodnia”, „Głos Wielkopolski”, „Nasza Trybuna”, „Sztandar Młodych”, „Trybuna Robotnicza”. Większość przywołanych gazet charakteryzuje się mottem z Manifestu Komunistycznego, stąd zdarzenie wyboru papieża w prezentowanym opisie postrzega się bardziej jako fakt ideologiczny czy polityczny niż religijny. Generalnie wybór Wojtyły w prezentowanej prasie nie urastał do zdarzenia narodowego, światowego czy religijnego, a był małym epizodem polskiego życia społecznego. „We wszystkich dziennikach pierwsze informacje o papieżu są bliźniaczo podobne. Krótki tekst agencyjny opatrzone komentarzem rzecznika rządu”⁷. Prasa realizująca system realnego socjalizmu nie pozwalała sobie na głębsze analizy faktu także o charakterze narodowym, w chwili wyboru jego obywatela na papieża.

Pierwszy z dzienników koncentrował się na elemencie ikonograficznym, wszak obok replik 8 gazet przywołał cały zbiór interesujących zdjęć, powiązanych z osobą Wojtyły. Idzie więc o fotografie z jego pontyfikatu, które ukazują kondycję i rozwój pasterskiej posługi. Trzeba zauważyć, że o ile element ikonograficzny zdominował prezentację dzieła Wojtyły w „Gazecie Wyborczej”, o tyle w kolejnym dzienniku, „Życiu”, na pierwsze miejsce wysuwa się element treściowy. Tworzy go szereg arcydzieł narracyjnych, opisowych, słownych. Tak jak ukazał to pierwszy zestaw jednostek analizy, 3/4 materiału zostało zaliczone w „Gazecie Wyborczej” do działu ikonograficznego, a w „Życiu” blisko 2/3 plusuje się w części narracyjnej.

⁶ *Kardynał Karol Wojtyła 264 papieżem*. „Głos Wielkopolski” 1978, nr 238, [w:] „Gazeta Wyborcza. Magazyn” 1998, nr 42, s. 15.

⁷ Opr. Cz., *Papież, czyli kolejny sukces Polski Ludowej*, „Życie”. Dodatek 1978, nr 243 s. 12.

Kolejny dziennik „Życie” nie dokonał tak obrazowych akcentów, jak „Gazeta Wyborcza”, jednak wśród treści utworów publikowanych, często pojawiają się refleksje, opisy, narracje na temat wyboru i dzieła Wojtyły. Dla M. Lehnerta łacińskie *Habemus Papam* stanowi istotny element życia Kościoła, świata i Polski. Pisze: „...nie tylko Stolicę Apostolską, ale i sam Kościół utożsamia się tutaj z jego postacią [Wojtyły — S.P.], co sprowadza się do przypisywania Papieżowi najdrobniejszych potknięć szeregowego proboszcza, ale na to już chyba nie ma rady. Papież to więc we Włoszech nieprzerwanie od dwudziestu lat temat dnia. A tych dni już minęło siedem tysięcy trzysta pięć⁸.”

Wybór Wojtyły na papieża dla H. Kohla był szczególnym znakiem nadziei i przełomu. „Świat był wtedy podzielony, narody Europy Środkowej i Wschodniej cierpiały pod jarzmem komunizmu, armie Układu Warszawskiego i NATO stały naprzeciw siebie w środku kontynentu⁹”. Tego momentu wyboru na papieża autorzy dopatrują się w jego powiązaniu z Chrystusem i jego życiowym naśladowaniu. Powtarzane w nauczaniu Kościoła zdanie, o namiestniku Chrystusa jako wyrazicielu Bożych planów, dla T. Wołka stanowi istotny element początków działalności i twórczości Wojtyły. „Próbujemy w nim — rzecz jasna w ogromnym skrócie — ogarnąć ten fenomen, któremu na imię Jan Paweł II, Ojciec Święty, już od lat dwudziestu ziemski namiestnik Chrystusa¹⁰”. Wybór więc w tym przypadku Wojtyły, był chętnym elementem publikacji w „Życiu”, co świadczy o totalnej opcji gazety za Janem Pawłem II, już od samego początku jego wyboru.

Trzeci z poddanych analizom dziennik, czyli „Życie Częstochowy”, nie dostarczył większej liczby jednostek analizy i to ani w formie obrazkowej, ani w opisie. Rzecz charakterystyczna, że po 20 latach nawiązywania do jego działalności ani razu nie odwołano się do chwili jego wyboru. Także w refleksji słownej dzień 16 października '78 r. nie stanowi przedmiotu zainteresowania redakcji. Jedyne akcent oznajmia: „Dzień 16 października 1978 r. — nie ulega dziś wątpliwości dla bezstronnych obserwatorów — wpłynął na historyczne przemiany na świecie, zwłaszcza w Europie¹¹”. Tego rodzaju stwierdzenie kończy wszelkie analizy dotyczące powołania Wojtyły na Stolicę Piotrową.

3. Prawa człowieka przypisywane Janowi Pawłowi II

Bodaj podstawowym przedmiotem nauczania społecznego Jana Pawła II stały się prawa człowieka. Od samego początku papież przywołuje te prawa i czyni podstawą ludzkiej egzystencji i relacji międzyludzkich¹². Warto się zatrzymać nad miejscem i rolą tych praw w publikacjach omawianych trzech dzienników. Tymbardziej, że dwa ogólnopolskie dzienniki poddane analizie, ponad 1/3 jednostek (34.6 i 46.2) poświęciły tej problematyce, podczas gdy trzeci z dzienników, niewiele ponad w 1/4 tą sprawą się zainteresował.

⁸ M. Lehnert, *Nasz i nie nasz papież*, tamże, s. 10.

⁹ H. Kohl, *Takim go pamiętają*, tamże s. 2.

¹⁰ T. Wołek, *Dwadzieścia lat później*, tamże.

¹¹ D. Morawski, *Pontyfikat przełomu. Jan Paweł II wprowadza Kościół w trzecie tysiąclecie*, „Życie Częstochowy” 1998, nr 243, s. 8.

¹² W. Piwowarski, *Spoleczne nauczanie Ojca Świętego Jana Pawła II* (wykład inauguracyjny), Biuletyn Informacyjny Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 12(1983)1 – 2, s. 29 – 44.

W ikonografii „Gazety Wyborczej” obraz papieża jest prezentowany w 48 fotografiach, często wiąże się z przysługującymi człowiekowi prawami. Na zdjęciach tych akceptuje on bowiem tak ludy kolorowe, jak i swoją rasę, Ali Agcę i murzyńskie dziecko, przyjaźnie rozmawia z sekretarzem partii (E. Gierkiem), jak i naczelnym rabinem Izraela. Cały serwis fotograficzny wskazuje wyraźnie, na podstawie owych działań, które je znajdują w fundamencie praw człowieka, co wróci w opisach autorów tego środowiska prasowego.

Jak słusznie zauważa A. Michnik, papież uczynił prawa człowieka jakby podstawą swej działalności. „Dla Polaków Jan Paweł II, czyniąc prawa człowieka centralnym tematem nauczania, na zawsze będzie tym, który dał odwagę i nadzieję, przywrócił Polsce tożsamość historyczną”¹³. Szczególnym prawem człowieka podkreślanym przez papieża, jest wolność. Wolność, która zdaniem redaktora „Gazety Wyborczej” po wyborze papieża i jego działalności zaczęła się stawać własnością jego rodaków. Może nawet z odrobiną przesady, ale też z rodzimą prawdą, zauważa Michnik, iż „cała wolna Polska ociera dziś łzy wzruszenia. Dobrze, że Jan Paweł II jest z nami. W świecie gdzie wszystko się zmienia, potrzebny jest strażnik tego co niezmiennie”¹⁴.

Papieska idea praw człowieka, która stawała się przedmiotem szczególnej refleksji teologów, filozofów, politologów, społeczników wróciła w 20 lat jego pontyfikatu, w związku z aktualną sprawą oświęcimskiego żwirowiska. „Jedno jest jednak szczególnie wyraźne: związek między «żwirowiskiem» a społeczną świadomością praw człowieka w polskim katolicyzmie; to właśnie brak pogłębionej świadomości praw człowieka otwiera drogę takim zjawiskom jak «żwirowisko». Prawa człowieka były dobre gdy zwracały się przeciw komunizmowi, ale nie są już dobre, gdy domagają się czegoś od samych katolików. Jeśli Kościół nie zatroszczy się o głębsze zakorzenienie idei praw człowieka w świadomości ludzi wierzących, «żwirowiska» będą się powtarzać”¹⁵. Postawa więc papieża, w zarysowanej sprawie Oświęcimia — zdaniem Józefa Tischnera — wyraźnie wskazuje na wartość podstawowych praw człowieka, które na łamach pism stawały się istotną sprawą nauczania papieskiego o tej rzeczywistości.

H. Kohl naukę o prawach człowieka w wypowiedzi poświęconej Janowi Pawłowi II postrzega jako pierwszy i zasadniczy przejaw papieskiej działalności w trakcie 20 lat pontyfikatu. „Nieugięta postawa Jana Pawła II w obronie praw człowieka czyni go jedną z największych osobowości XX wieku”¹⁶. W publikacjach „Życia” prawa człowieka pojawiają się jako etap pewnego procesu społecznego w Polsce. Respektowanie tych praw jest podstawą pozytywnych przemian społecznych i nowego etapu w polskiej rzeczywistości, co jakby rozpoczyna dzieje III Rzeczypospolitej Polskiej.

O ile dwa pierwsze dzienniki podejmują sprawę praw człowieka, o tyle lokalny dziennik jedynie raz o nich wspomina. Dyrektor Sekretariatu ds. Publicznych Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego, enumerując działalność Jana Pawła II, ukaże go jako „rzecznika praw człowieka, tolerancji i wolności religijnej, wybitny autorytet moralny”¹⁷. Na ten temat prasa lokalna więcej się nie wypowiada, nie czyni praw człowieka podstawowym elementem papieskiej troski.

¹³ A. Michnik, *Tamten dzień...*

¹⁴ *Tamże*.

¹⁵ J. Tischner, *Dar strachu i zagubienia*, tamże, s. 8.

¹⁶ H. Kohl, *Takim go...*

¹⁷ Z. Łyko, *O Janie Pawle II powiedzieli...*, „Życie Częstochowy” 1998, nr 243, s. 8.

4. Ojczyzna jako przedmiot pasterskiej troski

Dla Wojtyły sprawa ojczyzny posiada nie tylko charakter ogólnego nauczania, ale jawi się ona jako część jego osobowości, życia, poświęcenia. Na ten fakt, jak podkreślają jego znajomi, mogła wpłynąć postawa ojca, który był żołnierzem, czy też czas świadomej miłości ojczyzny wyniesiony z polskiej literatury, czy wreszcie rzeczywistość II wojny światowej, doświadczenia dojrzewającego studenta. Niewątpliwie sprawa ojczyzny będzie wracać często w jego wypowiedziach i działalności. Jak te fakty dostrzegają redaktorzy czy autorzy w 20. rocznicę jego pontyfikatu?

Interesująco te relacje papieża do ojczyzny widzi już A. Michnik, pisząc we wspomnianej wypowiedzi *Tamten dzień*. Wychodzi on od stwierdzenia, iż „Papież przeszkadza światu, który chce żyć bogato i wygodnie”. Redaktor „Gazety Wyborczej” idzie po linii papieskiej nauki i powiada, iż on nas uczy żyć nie tylko wygodnie, ale godnie. To postulat, który przez wielu jest odrzucany, niemniej jednak zachowywany pozwala łatwiej doświadczać nie tylko drugiego człowieka, ale także ojczyznę, w której on przebywa. Dwie wartości są istotne dla tej ojczyzny, tj. Krzyż i Prawda. Powiada autor, iż „świat bez Krzyża byłby pustynią, a bez Prawdy stałby się piekłem. Powiedzmy przeto, że bez Jana Pawła II Polska byłaby inna: gorsza, uboższa, mniej ciekawa”¹⁸.

W prasie jubileuszowej pojawia się blisko 20 tysięcy informacji o katolikach i rodakach papieża, którzy przybyli na te jubileuszowe uroczystości do Rzymu. „Gazeta Wyborcza” pisze o ich patriotycznym zachowaniu, wzajemnym braterstwie, świadomości bliskości z papieżem i między sobą, jedności w rodzimej kulturze. Widząc to w postawie papieża, Mikołaj Lizut napisze, iż „Papież apelował do Polaków: Otwórzcie na oścież drzwi Chrystusowi — drzwi kultury, ekonomii, polityki, rodziny, życia osobistego i społecznego. Nie ma na ziemi innego imienia, w którym moglibyśmy być zbawieni, jak tylko Imię Odkupiciela człowieka. Otworzyć drzwi Chrystusowi to znaczy otworzyć się na Niego i Jego naukę... Bez więzi z Chrystusem wszystko traci sens i zaciera się granice między dobrem a złem. Dziś w Polsce potrzeba ludzi głębokiej wiary i prawego sumienia ukształtowanego na *Ewangelii* i społecznej nauce Kościoła — powiedział Papież. Każde jego zdanie było przerywane gromkimi oklaskami”¹⁹ — kończy autor artykułu.

Łatwo zauważyć, że ojczyzna dla autorów „Gazety Wyborczej” piszących o 20-leciu Wojtyły, to nie tylko miejsce i czas (*hic et nunc*) jakie są jej dane, ale także przyszłość i przeszłość, jej historia, wartości, które ją tworzyły. Wśród tych wartości, które kreowały naszą ojczyznę, zdaniem papieża, pozostaje element religijny, przyjęcie sakramentu chrztu, *Ewangelia* i społeczna nauka Kościoła. Wartości te stają się tworzywem formującym naszą współczesną ojczyznę.

Ten akcent znalazł także miejsce w fotografiach przedstawianych przez analizowany dziennik. Część bowiem tych zdjęć przedstawia elementy traktujące o ojczyźnie i szczególnie z nią związaniu, osoby Jana Pawła II, np. zdjęcia z kolejnymi przywódcami Polski, jak: Edward Gierek, Wojciech Jaruzelski, Lech Wałęsa czy imponujące zdjęcie Mszy św. z Placu Defilad w dniu 14 VI 1987²⁰.

¹⁸ A. Michnik, *Tamten dzień*,...

¹⁹ M. Lizut, *Dzień Polski w Watykanie*, tamże, s. 2.

²⁰ *Dwadzieścia lat Urbi et Orbi. Papież*, [w:] „Gazeta Wyborcza. Magazyn” 1998, nr 42, s. 5, 8, 10.

Swoistą recepcję akcentu patriotycznego prezentuje drugi periodyk „Życie”. Na uwagę zasługuje artykuł Anny J. Kowalewskiej zatytułowany: *Po 20 latach* i charakterystyczny podtytuł: *Jan Paweł II obchodził z rodakami swój watykański jubileusz*. Jest to relacja z uroczystości jubileuszowego spotkania zorganizowanego w Rzymie pomiędzy Papieżem-rodakiem a Polakami. Papież dziękował za życzliwość, modlitwę i braterskie oznaki pamięci. 20 lat pobytu w Rzymie nie oddaliło go od ojczyzny. — „Staram się odwdzięczać codzienną modlitwą za wszystkich moich rodaków, za cały naród, za całą Polskę, moją ojczystą ziemię, w której stale tkwię głęboko wrosnięty korzeniami mojego życia, mojego serca i mojego powołania. Sprawy mojej ojczyzny zawsze były i są bardzo mi bliskie. Wszystko, co przeżywa mój Naród, głęboko zachowuję w sercu. Dobro mojej ojczyzny uważam za moje dobro, a to, co przynosi jej szkodę czy ujmę, wszystko co jej zagraża, staje się zawsze niejako moim udziałem, udziałem mojego serca, myśli i odczuć” — mówi²¹. Dobro ojczyzny winno być realizowane przez chrześcijan. Ci zaś winni się charakteryzować prawdziwym depozytem wiary, tj. ewangelią i nauką społeczną Kościoła. Styk tych dwu prawd prowadzi do formowania życia społecznego i narodowego, w konsekwencji wzmaga kondycję konkretnej ojczyzny.

Trzeci z omawianych dzienników ubocznie li tylko wspomina o elemencie patriotycznym w publikacjach w 20-lecie Jana Pawła II. Pośrednio pisząc o wybraniu go w 1994 r. przez magazyn „Time” na *Człowieka Roku*, łączy go z ojczystą ziemią. Także opisując wspomnianą już uroczystość dla Polaków, stara się wiązać osobę i działalność papieża z Polską. Nie są to jednak akcenty w sensie ścisłym patriotyczne, mające na celu dobro ojczyzny. Brak tym informacjom głębszych, poważniejszych powiązań z miłością ojczyzny w dzisiejszym czasie.

Pomiędzy pismami istnieją swoiste różnice, które także zaznaczyły się w komunikowaniu o jubileuszu papieża Jana Pawła II. O ile dwa pierwsze dzienniki podjęły w sposób obszerny prezentację tej uroczystości, o tyle trzeci dziennik potraktował ją marginalnie. „Gazeta Wyborcza” koncentrowała się bardziej na elemencie ikonograficznym, w czym okazała się pismem bardzo starannym i satysfakcjonującym czytelnika. „Życie” natomiast słabiej potraktowało elementy ikonograficzne związane z papieżem, podczas gdy na wysokim poziomie pozostawało w obszarze treściowym, przekraczając nawet prawidła gazety codziennej, a sterując w kierunku poważnej publicystyki. Fakt wydawania „Życia Częstochowy” w mieście, gdzie jest Jasna Góra, gdzie przebywał Wojtyła jako kapłan, biskup, kardynał, papież, nie zdopingowało gazety do większej dbałości w prowadzonych publikacjach, które mają słaby poziom. Reasumując, trzeba stwierdzić, że „Życie” jest doskonale w prowadzonej publicystyce papieskiego jubileuszu, mniej natomiast w ikonografii. Ten element cieszył się za to wyjątkowo dobrym materiałem w „Gazecie Wyborczej”, której „Magazyn” stworzył wręcz album papieskiej działalności.

Aczkolwiek pomiędzy analizowanymi trzema środowiskami prasowymi nie ma wielkich różnic, to jednak fakt jubileuszu papieża wskazuje na daleko idące niuansy w gazetach. Najgorzej wypadło środowisko częstochowskie ze swą prasą lokalną. Poczynione spostrzeżenia skłaniają do kolejnych analiz kontaktu codziennych gazet z papieską działalnością.

²¹ A.T. Kowalewska, *Po 20 latach*, „Życie” 1998, nr 244, s. 2.

Stanisław PAMUŁA

The 20th Anniversary of the Pontificate of Pope John Paul II as Presented in Polish Press

Summary

The author analyses frequency of press information on the 20th anniversary of the pontificate of Pope John Paul II, celebrated on October 16, 1998. The analysis and observation involved two representative, national dailies, that is „Gazeta Wyborcza”, „Życie” and the local daily called „Życie Częstochowy”.

The author reveals the way information on the anniversary (reports, comments, photographs) is transferred to readers and the amount of interest evoked by the occasion among individual newspapers.

The paper includes fragments of the most interesting views on the Pope revealed to Polish press by well-known people.